

“ХРОНОЛОГІЯ РАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ: КОНСТАНТИ Й ТРАНСФОРМАЦІЇ”

1–4 липня 2013 р. за підтримки Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України на базі Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя відбувся III міжнародний науковий семінар із серії “Studia Sovietica”. Тема цього річного семінару, який об’єднав 23 учасників з декількох країн, зокрема Болгарії, Литви, Росії та України, – “Хронологія радянської культури: константи й трансформації”. Учасників і гостей семінару привітала проф. В. Хархун, яка наголосила на важливості цього заходу, оскільки участь у ньому представників з різних країн дає змогу порівняти соціокультурні явища радянського періоду в міжнаціональному контексті.

Під час першої секції була заслухана доповідь акад. М. Жулинського “Радянська культура: ідеологічна мімікрія як засіб легітимації національної літератури”, присвячена складній проблемі конформізму, котрий підривав монолітність радянської культури. О. Бойко у виступі “Коллективна пам’ять: специфіка структури” наголосив, що в основі механізму колективної пам’яті лежить процес комунікативної взаємодії в рамках соціальної групи. Доповідь Т. Кругелової “Конформізм як поведінкова стратегія радянського художника: генезис і трансформації” була присвячена виявленню складної та специфічної логіки співвідношення свободи та залежності радянського автора крізь призму концепту “конформізм”. В. Хархун проаналізувала 1960–1980-і рр. в історії української літератури, зокрема різні стратегії виходу трьох літературних поколінь із зони соцреалізму (довідь “Соцреалізм у постсталінській літературі (українська проекція)”.

На засіданні другої секції О. Омельчук у доповіді “Модний Блакитний (перший культ письменника в українській літературі радянського часу)” проаналізувала прижиттєві й пожиттєві критичні тексти, пов’язані з іменем одного з перших організаторів українського літературного життя радянського періоду В. Еллана-Блакитного. Виступ М. Литовської “Советский журнал для детей: проблема трансформации идеологических приоритетов” був присвячений механізмам формування й закріплення принципово нових ідеологічних пріоритетів у дитячих журналах 1920–1940-х рр. У виступах О. Клименко та М. Довіної було проаналізовано історичний та літературний аспекти одного з основних феноменів ритуальності в радянській культурі – річниць Жовтневої революції.

Наступного дня на першій секції в доповіді “Забута тінь класика соцреалізму (драматургія Івана Микитенка: текст, інтертекст, новий контекст)” Л. Скорина проаналізувала драми “Диктатура”, “Кадри”, “Дівчата нашої країни”, “Соло на флейті”, виявивши специфіку творчості Микитенка в контексті українського соцреалізму. У доповіді “Кирпичини для Тичини: літературна репутація народного поета” Я. Цимбал актуалізувала проблему штучності партійного проекту “народного

поета”, псевдонародності тичининської соцреалістичної пісенної лірики. *Л. Кривцова* виступила із доповіддю “Конструювання “народності” радянської культури: шляхи розвитку палехської лакової мініатюри (на матеріалі наради Всекохудожника 1933 р.)”.

На другій секції в доповіді “Радянське – прорадянське – болгарське: літературно-політичний проект відлиги в Народній республіці Болгарії (1961–1963)” *П. Дойнов* проаналізував появу нового покоління в болгарській літературі, боротьбу між сталіністами й антисталіністами, а також підконтрольне владі лімітування свободи публікацій літературних текстів 1961–1963 рр. Виступ *Л. Мачанскайте* на тему “Метафори свободи в фільмах Литовської кіностудії за сценаріям Іцхокаса Мераса” був присвячений аналізу художніх прийомів трьох кіносценаріїв литовського письменника: *Г. Чінгаїте-Кізнене* в доповіді “Поетика абсурду в радянській драматургії Казіса Саї” зосередила увагу на алегоричній п’єсі “Полювання на мамонтів”. Доповідь *Н. Малютіної* “Драматургія Я. Мамонтова 30-х років ХХ ст.: між авангардною драмою і соцреалізмом” була присвячена жанрово-поетикальному аналізу п’єс Я. Мамонтова “Його власність” (1925), “Своя людина” (1936), “Архітектор Шалько” (1934). *К. Войцицкая* виступила з доповіддю “Ім’я Сталіна в музичних творах Прокоф’єва”. Обговорення доповідей було надзвичайно активним, адже науковці мали можливість у процесі міжнародного діалогу порівняти розвиток культур радянського періоду та виявити їхню специфіку в межах окремих республік.

На третій день семінару були заслухані доповіді *Л. Кислової* (“В. Славкін “Доросла донька молодого людини”: деструкція радянського в контексті проблеми поколінь”), *Л. Немченко* (“Феномен “полочного” кіно. Антирадянське як радянське”), *М. Тимофєєва* (“Сучасні псевдо-поп-пострадянські заклади харчування в Україні: системно-семіотичний аналіз”).

На завершальному секційному засіданні у виступі “Типи текстуального спротиву офіційному дискурсу в українській літературі 30–80-х років ХХ ст.” *С. Чернюк* проаналізувала приклади руйнівної для радянського дискурсу двозначності або багатозначності в офіційно дозволених текстах української літератури. *Н. Ксьондзик* у доповіді “До питання про дезінтеграцію соцреалізму: межі й причини” розглянула часові та причинні орієнтири дезінтеграції соцреалізму, систематизувала їх за хронологією, фазністю та стилістикою. Доповідь *С. Булатової* “Іркутськ ХХІ століття: радянське в просторі пострадянського міста” проілюструвала те, як у пострадянському місті за збереження зовнішніх елементів радянського відбувається розвиток нових форм міського життя.

На завершальному обговоренні *В. Хархун* зауважила, що осмислення констант було прогнозоване самою специфікою радянської культури: це розгляд насамперед ролі комуністичної ідеології, впливу комуністичної партії, комуністичних лідерів на формування й розвиток літературно-мистецького життя. Значно складнішими виявилися сюжети, пов’язані з принципом трансформації в системі радянської культури. Тут можна виокремити теоретичні проблеми розмежування радянського й соцреалістичного, радянського й нерадянського, антирадянського; різні підходи до періодизації радянської культури в різних національних контекстах. Окрім того, вирішальними є історико-культурні проблеми, зокрема різні моделі шістдесятництва в українському, російському, литовському та болгарському контекстах, тощо. *В. Хархун* наголосила також на потребі створити сайт наукової лабораторії “*Studia Sovietica*” та необхідності організовувати міжнародні наукові проекти. Аналізуючи роботу семінару, *П. Михед* указав на необхідність досліджувати взаємозв’язок мистецтва початку ХХ ст. й соцреалізму. *Т. Круглова* зауважила, що поняття канону функціонує як термінологічна “пастка”, породжуючи багато неточностей. *М. Літовська* наголосила, що найактуальнішим питанням семінару стала проблема рецепції, тобто межі адекватності нашого сприйняття радянської культури й соцреалізму зокрема. *П. Дойнов* зауважив необхідність бути обережним із поняттям альтернативи, зокрема при осмисленні феномену шістдесятництва, який за своєю природою є дуже складним.

Окрім заслуховування та обговорення доповідей, програма семінару передбачала презентацію нових видань учасників. Власні монографії та колективні роботи представили *В. Хархун*, *П. Дойнов*, *Л. Мачанскайте*, *Г. Чінгаїте-Кізнене*, *М. Літовська*, *М. Тимофєєв*, *Н. Малютіна*, *О. Омельчук*.

Міжнародний науковий семінар “Хронологія радянської культури: константи й трансформації” відбувся на високому організаційному та науковому рівнях. За результатами семінару планується видання третього збірника із серії “*Studia Sovietica*”.

Марина Довіна
м. Ніжин

Отримано 29 липня 2013 р.